

Dergi ana sayfası: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pausbed>

Araştırma Makalesi

Atıf Bilgisi: Çiftçi, S. E. (2026). Roma'dan Dokuzlar Hükümeti'ne Siena'da Şehir yapılanması ve kamu yapıları. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 76, 298-306. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1796626> / <https://izlik.org/JA39FY76UN>

ROMA'DAN DOKUZLAR HÜKÜMETİ'NE SİENA'DA ŞEHİR YAPILANMASI VE KAMU YAPILARI

Sait Emre ÇİFTÇİ¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, saitemreciftci@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2685-1714>

Öz

Bu makale, Siena'nın şehir yapılanmasının Roma döneminden Dokuzlar Hükümeti'ne kadar geçirdiği dönüşümü incelemektedir. Çalışma, şehrin topografyasının, Via Francigena gibi stratejik güzergâhların, siyasal otoritelerin ve dinî kurumların şehir mekânının oluşumundaki belirleyici rolünü tartışmaktadır. Roma döneminde Saena Iulia adıyla bilinen Siena'da, İmparatorluğun gerileyişi ve Germen istilalarıyla birlikte şehir yaşamı sekteye uğramış, Lombard ve Frank yönetimleri altında piskoposluk otoritesi güçlenerek yerel idarede başat bir aktör haline gelmiştir. XI-XII. yüzyıllarda komün kurumlarının doğuşu Siena'nın siyasal yapısında köklü bir dönüşüm yaratmış, konsüller ve podestâlar aracılığıyla şehir mekânı daha düzenli ve kolektif bir yönetim anlayışıyla yeniden örgütlenmiştir. Bu süreçte kamu yapıları yalnızca pratik ihtiyaçlara değil, aynı zamanda şehrin kimliğine ve yöneticilerin meşruiyetine hizmet eden simgesel anlamlar da taşımıştır.

Anahtar kelimeler: Siena, Roma Dönemi, Dokuzlar Hükümeti, Via Francigena, Saena Iulia.

FROM ROME TO THE GOVERNMENT OF THE NINE: URBAN DEVELOPMENT AND PUBLIC ARCHITECTURE IN SIENA

Abstract

This article examines the transformation of Siena's urban structure from the Roman period to the Government of the Nine. It discusses the decisive role played by the city's topography, strategic routes such as the Via Francigena, political authorities, and religious institutions in shaping urban space. Known as Saena Iulia in the Roman era, Siena experienced a disruption of urban life following the decline of the Empire and the Germanic invasions; under Lombard and Frankish rule, episcopal authority strengthened and emerged as a major force in local governance. The rise of communal institutions in the eleventh and twelfth centuries marked a profound shift in Siena's political order, as consuls and podestà reorganized urban space according to a more collective and regulated administrative model. In this context, public buildings served not only practical needs but also conveyed symbolic meanings tied to civic identity and political legitimacy.

Keywords: Siena, Roman Period, Government of the Nine, Via Francigena, Saena Iulia.

1. GİRİŞ

Şehir mekânı, yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişkinin kamusal yapılar, meydanlar ve idari merkezler aracılığıyla somutlaştığı bir temsil alanı olup aynı zamanda siyasal otoritenin görünür kılınması ve toplumsal hiyerarşinin düzenlenmesi işlevini taşımaktadır. Bu nedenle, yönetenler şehir yapılanmasını siyasal meşruiyet üretmek, düzen ve kontrol duygusu yaratmak ve kolektif kimliği şekillendirmek amacıyla kullanmışlardır. Bu süreç aynı zamanda ciddi bir ekonomik kapasite gerektirdiği için vergi, ticaret ve kamusal kaynakların örgütlenmesiyle mümkün olabilmektedir. Antik Helen dünyasında liturgia, elitleri kamusal harcamaya zorlayarak devletin temel hizmetlerini finanse eden bir mekanizma işlevini görüyordu (Christ, 1990, s. 147). Roma dünyasında ise kentlerin kamusal ihtiyaçları, yerel meclisin (ordo) başta yerel seçkinler olmak üzere yurttaşlara yüklediği municipal munera ile en zenginlerin euergesia geleneği içinde yaptıkları bağışların kesiştiği bir düzen içinde karşılanıyordu. Kamusal yapıların finansmanı, böylece hem yönetici elitin yükümlülüklerini hem de yönetilenler nezdinde prestij ve meşruiyet üretimini aynı anda örgütlüyordu. (Aytüre Karakaş, 2026, s. 989; Goddard, 2021, ss. 311-312; Zuiderhoek, 2021, ss. 222-223).

Bu çerçeve, Ortaçağ İtalya şehirlerinde kamusal mekânlar (meydanlar, belediye binaları) ve şehir ritüelleri aracılığıyla siyasal otoritenin görünürleştirilmesi bakımından özellikle anlamlıdır. Siena bu dinamiği izlemek için uygun bir örnek sunmaktadır. Bu çalışma, şehir tarihi yaklaşımla Siena'nın dönüşümünü mekân-iktidar ilişkisi bağlamında incelemektedir. Siena örneği, Ortaçağ İtalya'sında şehirleşmenin sadece mimari pratiklerle sınırlı olmadığını, siyasal kurumlar, toplumsal örgütlenme ve meşruiyet stratejileriyle birlikte okunması gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda metin, Siena örneği üzerinden şehir mekânı ile siyasal otorite arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin kamusal yapılar üzerinden nasıl ifade edildiğini tartışmaktadır.

Toskana bölgesinde bulunan Siena şehrinin tarihi İ.Ö. V-IV. yüzyıllarda bölgede yaşayan Etrüsklere dayanır. Bu nedenle bölge Antikçağ kaynaklarında Etruria olarak anılmıştır. İ.Ö. III. yüzyıl boyunca Roma'nın Orta İtalya'daki hâkimiyetini genişletmesiyle Etruria kentleri kademeli biçimde Roma etkisine girmiş ve siyasal bağımsızlık alanları daralmıştır (Erbaşı, 2022, s. 6; Schevill, 1909, s. 4). Roma kayıtlarında geçmemesine rağmen Etrüskler döneminde Siena'da bir citadel (iç kale) bulunduğu ileri sürülmektedir. Bu iç kalenin etrafında çeşitli yerleşimler vardı ve iç kalenin kendisi şehrin en yüksek noktasında bulunuyordu. Bu alan günümüzde de İtalyanca 'eski kale' anlamına gelen Castelvechio adıyla anılmaktadır (Schevill, 1909, ss. 7-8).

Siena, İ.Ö. 90'da yürürlüğe giren "Lex Iulia de Civitate Latinis" ile İtalya yarımadasındaki diğer müttefiklerin kazandığı Roma vatandaşlığı olma hakkını elde etmiştir.¹ Siena'nın gelişimi yüzyıllar boyunca devam etmiş ve Castelvechio adlı iç kalenin etrafında çevrelenen şehirde yerleşimler artmıştır (Douglas, 1902, ss. 8-9; Waley, 1991, s. 2). Plinius'un *Historia Naturalis*'inde şehrin ismi (Senienses) Augustus dönemine ait diğer Etruria yerleşimleri arasındadır. IV. yüzyıla ait "Tabula Peutingeriana" haritasında da Siena'nın ismi Saena Iulia² olarak geçer (Ascheri & Franco, 2019, s. 9; Douglas, 1902, s. 10; Pliny the Elder, 1855, s. 188).

Batı Roma İmparatorluğu'nun gerileyişi ve çöküşü ile denk gelen çeşitli Germen halklarının istilaları, özellikle İtalya'da şehirlerin istikrarını bozmuştur. Bu nedenle VII. yüzyılın ikinci yarısına kadar Siena'da şehir hayatı hakkında kayıt bulunmamaktadır (Ascheri & Franco, 2019, s. 9; Douglas, 1902, s. 14). Ayrıca, Iustinianos'un Ostrogotlara karşı savaşları (535-554) sonucu meydana gelen kaotik durum tabii olarak şehirde yaşayanların kırsala kaçmalarına, geçimlerinde tarıma bağlanmalarına neden olmuştur (Ascheri & Franco, 2019, s. 9; ayrıca bkz. Palaz Erdemir, 2019). Siena'da şehir hayatı VII. yüzyılın ikinci

¹ Lex Iulia de Civitate Latinis ya da kısa ismiyle Lex Iulia, Müttefikler Harbi (İ.Ö. 91-88) bağlamında, İ.Ö. 90'da Roma'nın İtalya'daki müttefiklerine (socii) vatandaşlık hakkı verdiği hukuki bir düzenlemedir. Bkz. C. Bosch, (2020). *Roma Tarihi'nin Ana Hatları I. Kısım Cumhuriyet Devri*, (S. Atlan, Çev. ve Haz.), Türk Tarih Kurumu, s. 143.

² Buradaki Iulia eki, yerleşimin Julio-Claudian/özellikle Augustan dönemde koloni statüsüyle ilişkilendirilmesinden gelmektedir.

yarısında eski haline gelse de nüfus ve yönetim sistemi tamamen değişmiştir. En önemlisi Lombardlar şehri tarihlerinde ilk defa kontrol altına aldıklarında piskoposlar önemli kişiler olarak temayüz etmiştir (Ascheri & Franco, 2019, s. 9).

Lombardlar 568’de İtalya’yı istila edip yarımada’nın çoğunda kolaylıkla hâkimiyet tesis etmişlerdir. Bunun nedeni, Iustinianus’un orduları ile Ostrogotlar arasındaki savaşlar sona erdiğinde İtalya’nın harabe hale gelmesi sonucunda sınırların saldırıya açık ve savunmasız kalmasıdır. Aslında Lombardların başarı sağlayamadığı yerler kontrol etmek için donanma gerektiren Ravenna, Cenova, Venedik, Bari, Napoli ve Taranto gibi kıyı şehirleri olmuştur (Ascheri & Franco, 2019, s. 10). Pavia’da krallıklarını kuran Lombardlar “dük” ve “gastald” adıyla iki tip temsilci üzerinden toprakları denetlemişlerdir. Dükler daha büyük yetkiye sahip olurken, gastaldlar krallık gücüne bağlı şekilde Lombard kralına hizmet ediyorlardı. Gastaldlar Siena dâhil Toskana bölgesini temsilen yönetmişlerdi. Bu nedenle Siena, Lombard kralının malvarlığına ait bir yer olmuş ve bir gastald tarafından yönetilmiştir. VIII. yüzyılın ilk dönemlerinde Siena’da Taipert adlı bir gastaldın ismi geçmektedir (Ascheri & Franco, 2019, s. 10; Douglas, 1902, s. 15; Schevill, 1909, ss. 20-21).

2. ORTAÇAĞ’DA SİENA ŞEHRİNİN TARİHİ

Lombard kralı Rotharis döneminde eski Siena piskoposluğu yeniden canlandırılmış, Maurus adlı piskopos aşağı yukarı 650 yılında piskoposluğun başına geçmiştir (Ascheri & Franco, 2019, s. 11; Douglas, 1902, s. 15; Heywood & Olcott, 1905, s. 20; Schevill, 1909, s. 21). Buna rağmen, VI. yüzyıla uzanan Siena-Arezzo piskoposluk ihtilafı yeniden alevlenmiştir. Bunun nedeni, Arezzo’nun daha önce Sienalılara ait kilise bölgelerini geri vermeyi reddetmesiydi (Douglas, 1902, s. 15; Schevill, 1909, s. 22). Kraliyet yargıcı Godipert’in Arezzolular tarafından öldürülmesiyle Sienalılar, Godibert’in kuzeni Siena piskoposu Adeodatus’tan kilise bölgelerini korumasını istediler. Kavga Lombard kraliyetine kadar gidince Lombard kralı Liutprand 714 yılında bir mahkeme kurmuş ve kararını Arezzo piskoposluğu lehine almıştır (Ascheri & Franco, 2019, s. 13; Douglas, 1902, s. 16; Schevill, 1909, ss. 23-24).

Lombard Krallığı’nın 774’te Büyük Karl (Charlemagne) tarafından ortadan kaldırılmasından sonra Siena’yı temsilci olarak yöneten gastaldların yerini Karolenj yönetiminin atadığı kontlar (comitati) almışlardır. Bu kontlardan birisi olan Adelrat 833 yılında Floransa, Chiusi, Volterra, Arezzo’yu içeren Siena merkezli bir krallık kurmaya kalkmış fakat başarısız olmuştu. Bu teşebbüs Siena’nın öneminin Karolenjler devrinde daha da artmış olduğunu göstermektedir (Ascheri & Franco, 2019, s. 14; Douglas, 1902, s. 17). Frankların İtalya ve Avrupa Tarihi’ni şekillendirdikleri diğer bir konu da Kilise otoritesinin yükselmesi oldu. Yeni getirilen düzende Kilise Hristiyanlığın en yüksek ruhani gücü olurken Papa tüm ilahi ve ebedi konularda İsa’nın vekili, İmparator ise sadece geçici ve dünyevi şeylerin sembolüydü. Böyle bir düzende her şehirde olduğu gibi Siena’da da kilise ve piskoposun yetkisi, yerel idareci olarak, aşamalı halde yükselmiştir (Douglas, 1902, ss. 17-18). Bu yeni düzende kont sarayında oturmaya devam ederken düzeni sürdürüyor, kraliyet ödemelerini veya kiralarnı topluyordu. Yani yerel hükümetin bir parçası görevindeydi. Kontun yetki alanı kırsal araziler (İtalyanca contado: kırsal kelimesi), şehirdeki ikamet yeri ve çevresiydi. Kontluğun sınırı zamanla belirsizleşmiş ve civardaki kontluklarla ağır tartışmalar yaşanmasına neden olmuştur (Douglas, 1902, s. 18; Schevill, 1909, s. 36).

Siena kırsalı batıda Elsa kaynağını, doğuda Chiana bataklığını ve güneyde Orcia ile Merse mecralarını içeriyordu. Bölgedeki şarapların üretildiği Chianti tepeleri Siena’nın kuzey taraflarında bir kavis çizmekteydi (Schevill, 1909, s. 37). IX. yüzyılın ikinci yarısında Karolenj İmparatorluğu rakip taht adayları arasında bir seri savaşa sahne olmuş, bu durum Avrupa’da merkezi otoriteyi oldukça zayıflatmıştır. Söz konusu savaşlar nedeniyle sınırlarda güvenlik azaldığından Avrupa bu dönemde istila dalgasına uğramış, Müslüman İspanya’sından gemiler, İskandinavya’dan Vikingler ve Tuna Nehri havzasından Macarlar kıtanın her tarafını istila etmişlerdir. Avrupa’da yaşanan siyasal çöküş ve kargaşa ortamı Siena dâhil tüm Avrupa şehirlerini etkilemiştir (Ascheri & Franco, 2019, s. 14).

IX. yüzyılda yaşanan siyasal kriz nedeniyle merkezi otoritenin çöküşünü sadece Cenova, Pisa ve Venedik gibi İtalyan kıyı şehirleri avantaj olarak kullanabilmişler, Siena gibi kıyıdan uzak yerler sadece birkaç binden müteşekkil nüfuslarını şehirlerde tutma mücadelesini vermişlerdir. Bunun nedeni Siena

çevresindeki kırsal bölgelerin kont payesini taşıyan çeşitli sayıda feodal ailelerin eline geçmesidir (Ascheri & Franco, 2019, s. 14). Bunlar arasında şehrin batısına bakan Monte Maggio yokuşunda ve Elsa kaynağının bulunduğu yerde Soarzi ailesi, şehrin doğu tarafında Scialenghi ya da Cacciaconti ailesi Siena ile Arezzo arasındaki tartışmalı bölgede yerleşmişlerdi. Forteguerri ve Orvieto kontlarının neslinden gelen Manentiler Cacciacontilerin komşularıydı. Şehir surlarına güneyden bakan yerde Ardengheschi ailesinin kaleleri ve arazileri vardı. Ayrıca Siena kırsalının ötesinde güneye ve batıya bakan tepelerde Aldobrandeschi ve Pannochieschiler bulunmaktaydı (Schevill, 1909, s. 40).

Bu dönemde Toskana’da inşa edilen en önemli yerler kaleler ve çeşitli dini yapılarıdır. Kontluk ailelerinden Berardenghiler 1000 yılı civarında bölgelerinde, başrahip seçim hakkını ellerinde bulundurdıkları bir manastır ve Ombrone Nehri boyunca Chianti bölgesinde sayısız kale inşa etmişlerdi. Ardengeschiler de benzer faaliyetleri bir manastır ve çeşitli sayıda kale inşa ettikleri Güney Toskana’daki Merse Nehri bölgesinde yapmışlardı (Ascheri & Franco, 2019, s. 15). Siena kırsalında ve çevresinde kontlukların artması şehirdeki piskoposluğun da otoritesinin yükselmesine sebep oldu. Bu nedenle daha önce Murlo ve Montepescini’de mülkleri bulunan Siena piskoposluğu X. yüzyılda gücünü ve yetkisini artırmış, 911 yılında Kutsal Bakire’ye adanan yeni bir kiliseyi kutsamıştır. Bu yeni kilise Siena piskoposluğunun X. yüzyıldaki yükselişinin sembolüdür (Ascheri & Franco, 2019, s. 16).

2.1. Siena Komününün Doğuşu

Siena piskoposluğu şehirdeki önemini artırmaya devam etmiş, XI. yüzyılda Kutsal Roma-Germen imparatoru, piskoposluğun mülkiyetini imparator otoritesinin üst-lord olarak kabul edilmesi koşuluyla tanımıştır. Bunu Kutsal Roma-Germen imparatoru III. Heinrich’in Siena piskoposuna değerli mülkler ve imtiyazlar vermesi ile şehir otoritesinin eski merkezi Castelvechio’nun hibe edilmesi izlemiştir, böylece Siena piskoposu güçlü bir dünyevi yönetici haline gelmiştir. Aldığı bu imtiyazlar ve mülkler sayesinde Siena piskoposu çevredeki kontların en güçlü rakibi konumunu kazanmıştır (Douglas, 1902, s. 19).

Ardengeschi, Soarzi, Guglieschi ve Manenti aileleri Siena piskoposluğunu sadece maddi güçle yenemeyeceğini kabul etmişler, 1137’de Soarziler bazı topraklarını ve kalelerinin bir kısmını Siena piskoposuna bırakmışlardır (Douglas, 1902, s. 20). 1159’da Guglieschiler ve 1163’te yine Soarziler benzer feragatleri yapmışlardır. Piskopos artık bu soyluların sadece manevi üstü değil aynı zamanda imparatorun kontu konumunda olup Siena şehirliilerinin hem ruhani hem de siyasi temsilcisi olarak görülmektedir. Böylece Siena, komün yönetiminin tamamen tesis edilmesine kadar “piskopos kont” olarak adlandırılabilir karma bir yönetim sistemine sahip olmuştur. Daha önceleri imparatorluk kontu ve piskopos, şehir ve kırsal yönetimini paylaşıyorlarken bu tarihten itibaren piskoposlar her iki bölgede de söz sahibi olmuşlardır (Douglas, 1902, s. 21).

XI. yüzyılın sonu XII. yüzyılın başından itibaren İtalyan şehirleri ilk konsüllerini seçmeye başlamışlar, 1125 yılında da Sienalılar piskoposa yardım eden ilk konsülleri seçmişlerdir. (İtalyan konsülleri, klasik dönemin magistralarından farklı olarak, Ortaçağ İtalyan komünlerinde yerel elitlerin -özellikle aristokrat ailelerin- ağırlık taşıdığı yürütme organını ifade etmiştir) Komün yönetiminin kurulmasının ardından konsüller şehir surları içinde önceki kontların yerini alıp onları şehir dışındaki arazilerin yönetimiyle sınırlandırmışlardır (Ascheri & Franco, 2019, s. 17; Waley & Dean, 2013, s. 34). Buna rağmen, bu ikili yönetim uzun süre varlığını koruyamamıştır. Piskopos dünyevi bir yönetici olarak kısa sürede işlevini yerine getirmiş ve büyük feodallerin gücü yok edilmemişse bile ağır biçimde zayıflatılmıştır. Bunların birçoğu, artık direnmenin boşuna olduğunu anlayarak şehrin dostluğunu ve korumasını aramıştı (Douglas, 1902, s. 22).

Kırsaldan gelen göçlerle kuvvetlenen soylular, piskoposun dünyevi otoritesinin Siena’nın gelişimine engel olacağını fark ettiler. Daha önce büyük toprak beylerine karşı piskoposla ittifak kurmuşken, şimdi halkla birleşerek onun zayıflayan otoritesine karşı çıktılar. Bu ittifakın sonucu olarak 1147’de üç konsülden birinin halktan seçilmesi kararlaştırıldı (Douglas, 1902, s. 22). Siena’da yönetim, birçok İtalyan komününde görüldüğü üzere, şehirli elitlerin ağırlık taşıdığı konsüler rejimden XIII. yüzyılın başlarından itibaren şehir dışından gelen podestà yönetimine evrilmiştir. (Podestà’ların şehir dışından getirilmesinin amacı yerel hizip çatışmalarını dengelemek ve yönetimi tarafsızlaştırmaktır) Bu nedenle

Siena, konsüllerin yönetiminin ardından 1199'dan 1234'e kadar podestalar tarafından yönetildi. Bunu 1234-1270 yıllarındaki "24'ler Hükümeti", 1280-1285 yıllarındaki "15'ler Hükümeti" ve 1287-1355 yıllarındaki "Dokuzlar Hükümeti" izledi (Bowsky, 1981, s. 23; Gardner, 1902, ss. 20-21; Luongo, 2016, s. 709). Concistoro adı verilen en yüksek yönetim organı dokuz kişiyi, finansal konularla ilgilenen dört Biccherna'yı, dört ticaret loncası konsülünü ve üç parti başkanı konsülünü teşkil ediyordu (Bowsky, 1981, s. 23).

3. ŞEHİR YAPILANMASI VE KAMU YAPILARI

Siena, Val di Chiana çevresindeki üç tepelik çıkıntının oluşturduğu bir sırt üzerinde, ters çevrilmiş bir "Y" biçiminde örgütlenen bir topografyaya sahiptir. Bu Y'nin güneybatı kolu eski şehrin çekirdeğini (Castelvechio'nun bulunduğu en yüksek yer) oluşturmuş olup bir ana yol boyunca geçen diğer kolların birleşimine yukarıdan bakar. Siena'nın ters Y biçimli topografyası, kentin üç kola ayrılan mekânsal yapısına paralel biçimde bazı kurumsal ve yönetsel düzenlemeleri de etkilemiştir. Şehrin yapısı, Città, Camollia ve San Martino adlarını taşıyan ve terzi (İt. terzo: şehrin idari ve toplumsal bakımdan üç ana bölüme ayrılması sistemi) olarak bilinen geleneksel üçlü bölünmeyi yansıtmaktadır. (Benevolo, 1995, s. 69; English, 2004, s. 1036; Hook, 1979, s. 9; Pierini, 2001, s. 7).

Siena'nın, Roma'ya giden en önemli güzergâhlarından biri olan stratejik Via Francigena (Kuzeybatı Avrupa'yı Roma'ya bağlayan başlıca hac ve ticaret güzergâhlarından biri) üzerindeki konumu, şehrin bu üç bölümünün de gelişmesini sağlamıştır. Şehrin kuzeydeki üçüncü yerinden geçen yol, en merkezindeki güneydoğu kolu üzerinden dönerek güneye devam eder (English, 2004, s. 1037). Siena, zenginliğini tarım ürünleri ile Montieri çevresindeki gümüş ve kurşun madenlerinden sağlıyordu. Ticaret yollarının ve bu kaynakların denetimi, şehri hem büyük hem de küçük komşularıyla çatışmaya sürükledi. Coğrafi konumu da Siena'yı güvenlik ve kaynaklar uğruna her yönde topraklarını genişletmeye zorladı (English, 2004, s. 1037).

Pek çok dini yapı daha önce yapılmış olmasına rağmen Siena'nın şehir manzarası Dokuzlar Hükümeti (1287-1355) döneminde inşa edilmiştir. Sonraki binalar çoğunlukla XV. yüzyılda inşa edilen aile sarayları ve Ortaçağ kiliseleri üzerinde yapılan çalışmaları içermektedir. Şehrin belediye binası Palazzo Pubblico ile saat kulesi ve meydanı üç parçalı şehrin merkezinde, şehrin şöhretini ve gücünü simgelemek için, Dokuzlar Hükümeti döneminde yapılmıştır (English, 2004, s. 1041). 1287-1333 arasında Dokuzlar Hükümeti, Siena'nın şehir dokusunu büyük ölçüde şekillendirdi. Rejim hem kendi imajı hem de toplumsal düzen için sokakları düzenledi, binaları denetledi, su kaynaklarını geliştirdi ve surları genişletti. Şehrin düzensiz topografisi inşaatları zorlaştırsa da su tünelleri ve drenaj sistemleriyle üstesinden gelindi. Şehrin üç bölümü, farklı yükseklikteki sırtlar üzerinde surlarla korunuyordu (English, 2004, s. 1041).

Siena'da Roma dönemine ve Ortaçağ'ın başlarına ait mimari ve sanatsal öge kalıntısı azdır. Mimari bir akımın şehirde kendisini göstermesi XII. yüzyılın son çeyreğindedir. Hakiki bir Siena sanatı ise ancak XIII. yüzyılda başlamıştır. Bu dönemde her yerde olduğu gibi mimarideki sanatsal ifadeler insanların ilk olarak dini duygularına hitap eder (Douglas, 1902, s. 265). Büyük kamu binalarına ek olarak Dokuzlar Hükümeti şehir boyunca kiliselerin, özellikle Duomo'nun (katedral) inşaatına destek vermiştir. Siena'nın sanat tarihi katedralin inşaatıyla başlar. Burada Hristiyanlıktan önce Minerva'ya adanan bir tapınak bulunduğu dair eski bir inanç vardı (Douglas, 1902, ss. 265-266).

Siena katedrali, ilk mimarına dair bir kayıt bulunmasa da XIII. yüzyılın başında Orta İtalya'daki üç mimari ekolden etkilenmiştir. Bunlar Lombard-Romanesk, Toskan-Romanesk ve Burgond-Gotik ekolleridir (Douglas, 1902, ss. 268-270). Dokuzlar Hükümeti katedrali önceki dönemden devralmış ve 1300 civarında katedralin yönetim işini üstlenmiştir. Bu vesileyle katedralin dış cephesindeki dekorasyon tamamlanmış, nişler eklenmiş ve altar panoları için Duccio ile Lorenzetti görevlendirilmiştir (English, 2004, s. 1041). 1324'te Siena'nın nüfusu artınca Val di Montone'deki şehir surları genişletildi, Adalet Kapısı inşa edildi ve bu kapının şehir tarafında birçok ev yapıldı. 1325'te Salicotto'ya giden Malcucinato yolunda yeni bir kule inşaatına başlandı ve aynı dönemde podestà sarayı ile eski San Luca Kilisesi yeniden inşa edildi. 1326'da Follonica'dan Oville Kapısı'na uzanan yeni surların yapımına

başlanmıştır. Bu dönemde şehirde ayrıca çeşmeler, yollar ve kamusal yapılar gibi imar çalışmaları da yürütülmüştür (Dean, 2000, ss. 24-25).

XIII. yüzyıl boyunca Siena’da dilenci tarikatlarına ait dini yapılar inşa edilmiştir. Aziz Francesco Kilisesi XIII. yüzyılın ikinci yarısında Fransiskanlar tarafından inşa edilmiş, Gotik benzeri tarzıyla o dönemin İtalya’sında ün kazanmıştır. Kilise inşaatında amaç en ucuz maliyetle en geniş kiliseyi inşa etmektir. Aziz Francesco Kilisesi’nin içi sonraki çağlarda büyük Sienalı ressam ve heykeltıraşlar tarafından zengin biçimde süslense de 1655’te çıkan yangınla zarar görmüştür (Douglas, 1902, ss. 284-285). Dominikanlar 1220’lerde San Prospero tepesinin yamaçlarında Aziz Domenico Kilisesi’ni inşa etmeye başladılar, fakat XV. yüzyılın ikinci yarısında daha geniş bir kilise yapmaya karar verdiler. (Douglas, 1902, s. 285). Aziz Domenico ve Aziz Francesco kiliseleriyle birlikte dilenci tarikatları tarafından yapılan üçüncü bir yapı da Santa Maria dei Servi Kilisesidir. İnşaatına XIII. yüzyılda başlanmış olup sekizgendir (Canestrelli, 1904, ss. 92-93). Kayda değer diğer bir önemli eser 1260 yılındaki Montaperti Savaşı galibiyeti onuruna dikilen San Giorgio Kilisesi’ndeki saat kulesidir. Yapısal formuyla bu saat kulesi Romanesk tarzdan Gotik üsluba geçişi simgeler (Canestrelli, 1904, ss. 69-70).

Venedik ve Siena Ortaçağ boyunca gotik saraylarıyla zengin iki önemli şehir olmuştur. XIII. yüzyılın ilk yıllarında şehir ticaretinin hızlı büyümesine müteakiben konut mimarisinde büyük bir ilerleme yaşanmıştır. Tolomei ve Salimbeni gibi zengin tüccar aileleri şehrin kalbinde saraylar inşa ettiler. 24’ler Hükümeti altında orta sınıfa ait evler Siena sokaklarında yaygınlaşmıştır (Douglas, 1902, s. 287). Daha küçük pek çok sarayın yapısındaki büyük parçalar varlığını sürdürürken şehrin ileri gelen tüccarlarına ait evler Dokuzlar Hükümeti döneminde yeniden inşa edildi. Palazzo della Signoria’nın (Palazzo Pubblico olarak da bilinir) yapımı sonucunda mimaride yeni bir moda meydana geldi. Sivri dizili, tuğladan saraylar ile ikinci ve üçüncü katlardaki sivri uçlu iki ya da üç ışıklı pencereler belirli kriterler sayıldı (Douglas, 1902, s. 287). Palazzo della Signoria, 1288’de Siena’nın Signoria yönetimi tarafından sahiplenilmiş ve yeni hükümet sarayı olarak kabul edilmiştir. Dokuzlar Hükümeti yeni hükümet sarayının doğu ve batısındaki binaları satın almaya karar verip yıktırarak sarayı genişletmiştir. Sarayın inşaatı 1309’a kadar sürmüştür (Douglas, 1902, ss. 288-289). Sarayın ön tarafında, Piazza del Campo’nun ortasında, 1419’da yapımı tamamlanan, Fonte Gaia adlı çeşme bulunur. 1250’den önceye tarihlenen Branda, Vettrice, Follonica, Ovile, Peschaia ve Nuova çeşmeleri ise Gaia çeşmesinden önce yapılmıştır. (Scappini & Boffa, 2017, ss. 35, 47).

Palazzo della Signoria’nın yanındaki Mangia Kulesi’nin yapımına 1338 yılında başlanmıştır. En eski mimarları iki Perugia’lı olan Minuccio di Rinaldo ve kardeşi Francesco’dur. Onların yerlerine daha sonra Arezzo’daki Guido Tarlati heykelini yapan heykeltıraş Agostino di Giovanni geçmiştir. İlk başta diğer pek çok sarayın kulesi gibi basit bir dikey çizgiyle inşa edilmiş, belirli bir yüksekliğe ulaştığında üst tarafına geçilmiş ve Simone Martini’nin kalfası Lippo di Memmo’dan kulenin bu tarafının tasarlanarak bitirilmesi istenmiştir (Douglas, 1902, s. 289; Hutton, 1910, s. 96). 1341’de Lippo tasarımını tamamlasa da kuledeki çalışmalar 1349’a kadar sürmüştür. Kulenin ayağındaki şapel Cappella del Voto, Kara Veba’nın ortaya çıktığı yıl (1348) bir adak olarak inşa edilmiş fakat şehirliler tarafından beğenilmeyince bir kısmı yıkılmış ve 1376 yılında yapımına yeniden başlanmıştır. 1460 yılında şapel köklü bir değişim geçirmiş olup Antonio Federighi çatısının yükseltilmesi ve duvar süslemesi ile görevlendirilmiştir (Douglas, 1902, ss. 289-290). Palazzo Pubblico ve Torre del Mangia, yalnızca Siena’nın mekânsal düzenini değil, aynı zamanda halkın siyasal iradesini ve ortak kimliğini görünür kılan anıtlardır. Bu yapılarla birlikte Siena’nın Ortaçağ’daki şehirleşme süreci doruk noktasına ulaşmıştır.

4. SONUÇ

Roma döneminde Saena Iulia adıyla bilinen Siena’da, Batı Roma İmparatorluğu’nun çöküşü ve German istilaları kentsel sürekliliği zayıflatmış, buna karşılık piskoposluk kurumu ruhani işlevinin ötesine geçerek dünyevi yönetimde de belirleyici bir aktör hâline gelmiştir. Siyasal otoritenin parçalandığı bu evrede, kentsel mekânın örgütlenmesi büyük ölçüde dinî kurumlar üzerinden sürdürülmüştür. XI. ve XII. yüzyıllarda Siena’da komün yönetiminin doğuşu, şehir yapısının yeniden şekillenmesine zemin hazırlamış ve şehirde yeni bir siyasal düzenin inşa edilmesini mümkün kılmıştır.

Konsüller ve daha sonra podestàlar modelinden ayrılan yönetim biçimleri, şehir surları içinde toplumsal birlikteliği güçlendirmiştir. Bu dönemde inşa edilen kamusal yapılar siyasal otoritenin meşruiyetine ve şehir kimliğinin inşasına hizmet etmiştir. Siena'nın şehirleşmesi, mekân düzenlemeleri ile iktidar arasındaki karşılıklı bağımlılığı açıkça ortaya koymaktadır.

1287-1355 yılları arasındaki Dokuzlar Hükümeti dönemi, Siena'nın şehir kimliğinde zirve noktası olmuştur. Bu dönemde gerçekleştirilen yoğun imar faaliyetleri, şehrin hem maddi görünümünü hem de sembolik dünyasını dönüştürmüştür. Palazzo Pubblico ve Mangia Kulesi, yalnızca idari merkezler değil, aynı zamanda Siena halkının siyasal iradesini ve şehrin gururunu temsil eden simgeler olarak yükselmiştir. Fonte Gaia gibi su altyapıları, kentin refah ve düzen iddiasını kamusal alanda somutlaştırırken katedralin genişletilmesi ile dilenci tarikatların inşa ettiği kiliseler Siena'da dinsel kimliğin kurumsal ve mekânsal olarak tahkim edilmesine hizmet etmiştir. Ayrıca, aristokrat ailelerin inşa ettirdiği saraylar da şehrin sosyal dokusunu güçlendirmiş, Siena'nın Gotik mimarisine özgün bir karakter kazandırmıştır. Bu süreç, Siena'nın yalnızca Toskana içinde değil, Ortaçağ İtalya'sının tamamında özgün bir konuma yükselmesine katkı sağlamıştır.

Floransa gibi rakip şehirlerle girilen rekabet, Via Francigena üzerindeki stratejik konum, Siena'nın şehir gelişimini hızlandırmıştır. Bu hat üzerinden işleyen ticaret ve hac trafiği, şehrin ekonomik ve kültürel işlevlerini belirleyen temel unsurlardan biri hâline gelmiştir. Dolayısıyla Siena'nın şehir yapılanması hem siyasi iktidarın meşruiyetini pekiştirmiş, hem de toplumsal birliği sağlayıp ekonomik canlılığı desteklemiştir. Sonuç olarak Siena örneği, Ortaçağ İtalya'sında şehirleşmenin yalnızca mimari bir süreç değil, aynı zamanda iktidar ilişkileriyle iç içe geçmiş bir toplumsal ve kültürel dönüşüm olduğunu göstermektedir. Bu makale, Siena üzerinden Ortaçağ şehir tarihine bakıldığında, mekânın siyasal düzenin yeniden üretiminde oynadığı merkezi rolü vurgulamaktadır. Böylece çalışma, Siena örneğini mekân-iktidar ilişkisi odağında yeniden okuyarak şehirleşme ile meşruiyet üretimi arasındaki bağı daha görünür kılmayı hedeflemektedir.

Teşekkür

Yazar, çalışmanın hazırlanmasında herhangi bir kişi veya kuruma teşekkür beyanında bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması ve Etik Beyanı

Yazar, bu çalışma kapsamında herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder. Çalışma, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır.

Finansman

Bu çalışma için herhangi bir kurum, kuruluş veya kişiden finansal destek alınmamıştır.

Veri Erişilebilirliği Beyanı

Bu çalışma kapsamında yeni bir veri seti oluşturulmamış veya analiz edilmemiştir. Bu nedenle veri paylaşımı söz konusu değildir.

Yapay Zekâ Beyanı

Çalışmanın bilimsel içeriği, kaynakları, değerlendirmeleri ve sonuçları yazara ait olup yazım ve dil kontrolü aşamalarında sınırlı ölçüde yapay zekâ araçlarından yararlanılmıştır.

Yazarların Katkıları

Çalışmanın kavramsallaştırılması, kaynakların incelenmesi, araştırmanın yürütülmesi, metnin yazılması, gözden geçirilmesi ve son hâlinin onaylanması yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Orcid

Sait Emre Çiftçi: <https://orcid.org/0000-0002-2685-1714>

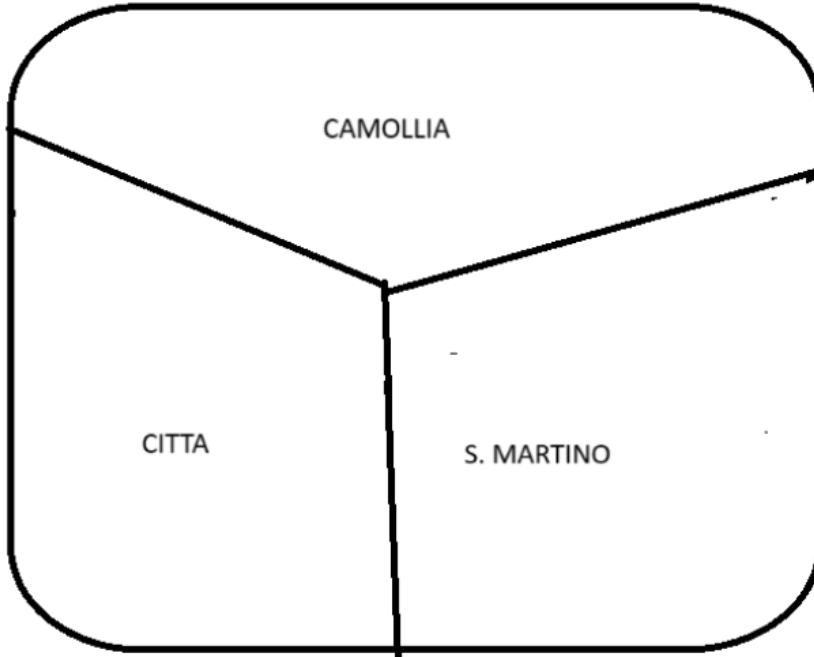
KAYNAKÇA

Ascheri, M., & Franco, B. (2019). *A history of Siena: From its origins to the present day*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315232010>

- Aytüre Karakaş, S. (2026). Roma Anadolu'sunda Kamusal Yaşamda Kadın ve Euergesia Faaliyetleri. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(4), 988-998. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.1803706>
- Benevolo, L. (1995). *Avrupa Tarihinde Kentler*, (N. Nirven, Çev.), AFA Yayıncılık.
- Bosch, C., (2020). *Roma Tarihi'nin Ana Hatları I. Kısım Cumhuriyet Devri*, (S. Atlan, Çev. ve Haz.), Türk Tarih Kurumu.
- Bowsky, W. M. (1981). *A medieval Italian commune: Siena under the Nine, 1287-1355*. University of California Press.
- Canestrelli, A. (1904). *L'architettura medievale a Siena e nel suo antico territorio*. Tip. e Lit. Sordomuti di L. Lazzeri.
- Christ, M. R. (1990). Liturgy Avoidance and Antidosis in Classical Athens. *Transactions of the American Philological Association* (1974-), (120), 147-169. <https://doi.org/10.2307/283983>
- Dean, T. (2000). *The towns of Italy in the later Middle Ages*. Manchester University Press.
- Douglas, L. (1902). *A history of Siena*. John Murray.
- English, E. D. (2004). Siena, C. Kleinhenz (Ed.), *Medieval Italy* içinde (ss. 1036-1045). Routledge.
- Erbaşı, F. S. (2022). Ambrogio Lorenzetti'nin Siena Palazzo Pubblico freskleri: İyi ve kötü yönetimin alegorisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi*, 5(2), 1- 31. <https://doi.org/10.47437/esogutd.1196991>
- Gardner, E. G. (1902). *The story of Siena and San Gimignano*. Aldine House.
- Goddard, C. J. (2021). Euergetism, Christianity and Municipal Culture in Late Antiquity, from Aquileia to Gerasa (Fourth to Sixth Centuries CE). M. D. Gyax, A. Zuiderhoek (Eds.), *Benefactors and the Polis: The Public Gift in the Greek Cities from the Homeric World to Late Antiquity* içinde (ss. 297-329). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108895859.013>
- Heywood, W., & Olcott, L. (1905). *Guide to Siena: History and art* (3rd ed.). Enrico Torrini.
- Hook, J. (1979). *Siena: A city and its history*. Hamish Hamilton.
- Hutton, E. (1910). *Siena and southern Tuscany*. The Macmillan Company.
- Luongo, F. T. (2016). Siena. D. Wallace (Ed.), *Europe: A literary history, 1348-1418* içinde (ss. 708-719). Oxford University Press.
- Palaz Erdemir, H. (2019). *Roma'dan Doğu Roma'ya Değişim ve Dönüşüm*. Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Pierini, M. (2001). *Art in Siena*. Scala.
- Pliny the Elder. (1855). *The natural history of Pliny*. C. 1, (J. Bostock & H. T. Riley, Çev.), Henry G. Bohn.
- Scappini, C. E., & Boffa, D. (2017). Siena: Water and power. *The Fonte Gaia from Renaissance to modern times: A history of construction, preservation, and reconstruction in Siena* içinde (ss. 25-50). Amsterdam University Press. <https://doi.org/10.1017/9789048535279.002>
- Schevill, F. (1909). *Siena: The story of a medieval commune*. Charles Scribner's Sons.
- Waley, D. P. (1991). *Siena and the Siennese in the thirteenth century*. Cambridge University Press.
- Waley, D., & Dean, T. (2013). *The Italian city-republics*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315834306>
- Zuiderhoek, A. (2021). Benefactors and the Poleis in the Roman Empire: Civic Munificence in the Roman East in the Context of the Longue Durée. M. D. Gyax, A. Zuiderhoek (Eds.), *Benefactors and the Polis: The Public Gift in the Greek Cities from the Homeric World to Late Antiquity* içinde (ss. 222-242). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108895859.010>
- Tabula Peutingeriana. (t.y.). *Tabula Peutingeriana*. <https://www.tabula-peutingeriana.de/tabula.html?segm=3#b3>

EKLER

Şekil 1. Siena şehir planı.

Kaynak: Waley, D. P. (1991). *Siena and the Sienese in the thirteenth century*. Cambridge University Press, s. XXIV

Şekil 2. Tabula Peutingeriana haritasında siena.

Kaynak: Tabula Peutingeriana (online).